

สมาธิในพระพุทธศาสนา การศึกษาเปรียบเทียบคำสอนเรื่องธยานะในพระพุทธศาสนามหายานกับฌานใน
พระพุทธศาสนาเถรวาท (MEDITATION IN BUDDHISM : A COMPARATIVE STUDY OF DHYĀNA IN
MAHĀYĀNA BUDDHISM AND JHĀNA IN THERAVĀDA BUDDHISM)

พระธีรวัฒน์ บุญทอง 4137709 SHCR/M

อ.ม. (ศาสนาเปรียบเทียบ)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ : ศรีนทิพย์ สติรศิลป์, ศศ.บ., อ.ม., ทวีวัฒน์ ปุณฺณทริภักดิ์, ศ.บ., M.A., Ph.D.,
ปาริชาติ สุวรรณบุบผา, คบ., อ.ม., Ph.D., สมภาร พรหมทา, พธ.บ., อ.ม., Ph.D., ภิกษุณีอัมพิกา กุวินิชกุล, B.A., M.A.

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเรื่องสมาธิในพระพุทธศาสนา โดยศึกษา
เปรียบเทียบหลักคำสอนเรื่องธยานะในพระพุทธศาสนามหายานและฌานในพระพุทธศาสนาเถรวาท

จากการศึกษาพบว่า สมาธิในพระพุทธศาสนามหายานและเถรวาท มีความคล้ายคลึงกันในด้านความ
หมาย แต่มีข้อแตกต่างกันในการปฏิบัติและผลของการปฏิบัติ หลักคำสอนเรื่องธยานะในพุทธศาสนามหายาน
คือการปฏิบัติสมาธิโดยการทำจิตให้ว่างเปล่า แน่วแน่ โดยมีเป้าหมายเพื่อทำลายกิเลสตัณหา เป็นการปลดปล่อยความ
ทุกข์ออกจากจิตใจของคนแล้วเข้าถึงสัจธรรมบรรลุถึงพุทธภาวะในที่สุด ส่วนหลักคำสอนเรื่องฌานในพระพุทธ
ศาสนาเถรวาท คือ การเพ่งพินิจหรือครุ่นคิดเอาใจจดจ่อในอารมณ์เพื่อให้ภาวะจิตเป็นสมาธิแน่วแน่ โดยมีเป้าหมาย
เพื่อให้เกิดความสบายกายและใจอันเกิดขึ้นจากความสงบ ฌานนั้นมีความสำคัญต่อการอบรมจิตอันเป็นที่ตั้งของการ
งาน เป็นอุบายที่ทำให้จิตใจให้สงบ และทำให้เกิดปัญญารู้แจ้ง เห็นสภาวะธรรมตามความเป็นจริง

ผลการวิจัยพบว่า ทั้งธยานะในพระพุทธศาสนามหายานและฌานในพระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นการ
ปฏิบัติสมาธิซึ่งเป็นพื้นฐานที่จะนำไปสู่การบรรลุธรรมชั้นสูง โดยธยานะนั้นเป็นการปฏิบัติสมาธิเพื่อเข้าถึงสุญญตาให้
บรรลุถึงซึ่งธรรมสูงสุดคือพุทธภาวะ ส่วนฌาน เป็นการปฏิบัติสมาธิโดยการเพ่งพินิจให้จิตจดจ่อซึ่งเป็นพื้นฐานที่จะนำ
ไปสู่ความรู้แจ้งเห็นจริง จนบรรลุถึงความหลุดพ้นคือพระนิพพาน ทั้งธยานะและฌานจึงมีข้อแตกต่างกันในการ
ปฏิบัติ ส่วนผลของการปฏิบัติมีความคล้ายคลึงกัน เห็นได้ว่าทั้งธยานะและฌานเป็นการปฏิบัติเพื่อให้เกิดสมาธิใน
พระพุทธศาสนา ซึ่งจะเป็นเหตุทำให้ผู้ปฏิบัติเข้าถึงสัจธรรมที่แท้จริงได้ งานวิจัยนี้มีข้อเสนอแนะว่า ผู้ปฏิบัติต้องปฏิบัติ
เป็นขั้นตอนมีระบบวิธีการ และฝึกฝนอบรมปฏิบัติด้วยความอดทน จึงจะทำให้ได้รับผลแห่งการปฏิบัติอย่างแท้จริง

คำสำคัญ : สมาธิ / ธยานะ / ฌาน / พระพุทธศาสนามหายาน / พระพุทธศาสนาเถรวาท

144 หน้า ISBN 974-04-3319-7

MEDITATION IN BUDDHISM : A COMPARATIVE STUDY OF DHYĀNA IN
MAHĀYĀNA BUDDHISM AND JHĀNA IN THERAVĀDA BUDDHISM.

PHRADHIRAWATH BOONTHONG 4137709 SHCR/M

M.A. (COMPARATIVE RELIGION)

THESIS ADVISORS : SARINTIP SATIRASILAPIN, M.A.,
TAVIVAT PUNTARIGAVIVAT, Ph.D., PARICHART SUWANBUBBHA, Ph.D.,
SOMPARN PROMTA, Ph.D., VEN. AMPIKA KOOLVINITCHKUL, M.A.

ABSTRACT

The objective of this qualitative research was an objective and comparative study on meditation in Buddhism, between Dhyāna in Mahāyāna Buddhism and Jhāna in Theravāda Buddhism.

Research results showed that the meaning of meditation in Mahāyāna Buddhism and Jhāna in Theravāda Buddhism are similar but differ in the practice and fruits. The teaching of Dhyāna in Mahāyāna Buddhism is to meditate by voiding the mind, it is aimed at cessation of defilement and relief of suffering from the mind until finally attaining enlightenment. On the other hand, the teaching of Jhāna in Theravāda Buddhism calls for concentrating and contemplating emotion in a mind conditioned with stable concentration which creates comfort in the body and mind obtained from tranquillity. Jhāna is important to the cultivating mind for mental exercises, developing a strategy for a peaceful mind and attaining wisdom to gain an insight into the Truth.

It was also found that both Dhyāna in Mahāyāna Buddhism and Jhāna in Theravāda Buddhism are the base of meditation to attain enlightenment. Dhyāna is meditating to gain voidness and to achieve the Truth. And Jhāna is meditating by concentrating the mind, which is the fundamental act of enlightenment (Nibbāna). Both Dhyāna and Jhāna have a different practice but their fruits are similar. It was found that Dhyāna and Jhāna are meditation for concentration in Buddhism which cause an attainment of enlightenment. It is suggested that practising Buddhists must follow step by step each method and endure training until they achieve the fruits of true practice.

KEYWORDS : MEDITATION / DHYĀNA / JHĀNA / MAHĀYĀNA BUDDHISM
/ THERAVĀDA BUDDHISM

144 P. ISBN 974-04-3319-7